

ועידת ברמודה

(Bermuda Conference). ועידה בריטית-אמריקנית בשאלת הפליטים. ועידת ב' נערכה ב- 19-30 באפריל 1943, יום פרוץ מרד גטו ורשה. הוועידה מציינת את שיאם של מאמצי פקידים בכירים בבריטניה ובארצות-הברית לסכל מהלך למען פעולה יעילה יותר להצלת יהדות אירופה.

הרעיון לכנס ועידה בעניין פליטים צמח מתוך הצורך שהתעורר תחילה, בחודשים האחרונים של 1942, אצל השלטונות הבריטיים, לנטרל מחאה ציבורית בעקבות אישור הגילויים שהמסטר הנאצי התחיל במדיניות השמדה שיטתית.

יוזמת הבריטים לכנס ועידה העלתה מחדש משחק דיפלומטי מוכר בין שתי הממשלות. אגרות דיפלומטיות משני הצדדים פתחו תמיד בתיאורים ארוכים של המאמצים הנעשים למען ההצלה. אגרות האמריקנים איזכרו אפילו את כליאתם של יפנים אמריקנים, כדי להדגיש את העומס הכבד הרובץ על ארצות-הברית. האמריקנים נפגעו מהמשתמע מיוזמת הבריטים, כאילו הבריטים מתעניינים יותר בבעיה, ולפיכך דיברו אגרות האמריקנים על הוועידה הקרובה כאילו וושינגטון היא יוזמת הרעיון – זאת למגינת-לבם של הבריטים, והם הזדרזו לתקן את הרושם המוטעה.

גם לגבי מקום כינוסה של הוועידה התעורר סכסוך, שכן אף צד לא רצה להיות קשור ישירות לכשלון הצלת הפליטים. כך דחתה קנדה את ההצעה לכנס את הוועידה באוטווה (Ottawa), ומשרד החוץ האמריקני דחה את ההצעה לכנסה בווינגטון. לבסוף הציע סגן שר החוץ, ברקינירידג' לונג, את ברמודה, שהעדר גישה אליה בעת מלחמה תאפשר לשני הצדדים פיקוח טוב מהרגיל על העיתונות, והוועידה עצמה תוכל להיערך בהעדר נציגי סוכנויות פרטיות כגון ה'ג'וינט' וה'קונגרס היהודי העולמי'.

ככול שהלכו התוכניות לקראת הוועידה ובשלו, כן התברר ששני הצדדים קבעו מגבלות כה חמורות על נושאי הדיונים ועל הרשאים לדבר בישיבת המליאה, עד שלמעשה לא יהיה לוועידה כול הישג שאפשר יהיה להצביע עליו, אחרי כול המאמצים. התעקשו על כך שיש להצניע את האופי היהודי של הבעיה, ובמקום זאת לנקוט בגישה אוניברסלית יותר. למרות המידע שברלין נוקטת בצעדי נקמה מיוחדים כלפי העם היהודי, שעליו גזרו הנאצים כליה, התעקשו הבריטים שהיהודים הם רק אחת מקבוצות רבות של קורבנות.

משרד החוץ האמריקני המשיך להשתמש במונח 'פליט מדיני' – לשון נקייה שנועדה להעלים את האופי הגזעי האמיתי של שאלת הפליטים. למעשה לא רצה אף אחד מהצדדים לדון בבעיית השמדת המונים וב'פתרון הסופי', והעדיפו להגביל עצמם ל'שאלת הפליטים'. אפילו האיסור לעקוף את חוקי ההגירה של ארצות-הברית, שהועלה בוועידת אויאן, נשאר בתוקף. ארצות-הברית עמדה על כך שאף במקרה שתתאפשר הובלה ימית, דבר שלא נראה סביר, יקבלו שבויי-המלחמה קדימה. כפי שהתברר אחרי-כן, לא היה מעולם מחסור באוניות שחזרו

ריקות לנמלי אמריקה. הוצא מכלל חשבון דיון בסוגיית ארץ-ישראל, המקלט הסביר ביותר, וכן האפשרות של משא-ומתן ישיר עם ברלין. אפילו ההצעה להעביר חבילות מזון לאסירי מחנות ריכוז לא נתקבלה לדיון, למרות שהבריטים עצמם יצרו תקדים לכך בספקם מזון לתושבי יוון הכבושה. הוועידה מצאה עצמה במצב מביך, משלא נותרו נושאים רבים לדיון. גם הבדלי הדרג בין שתי המשלחות גרמו בעיות בלתי-צפויות. משלחת בריטניה, שבה השתתפו ריצ'רד לו, בנו של ראש-ממשלה לשעבר וסגן שר, ואוזברט פיק וג'ורג' הול ממשרד הפנים, עלתה בהרבה על המשלחת האמריקנית מבחינת דרג משתתפיה, במיוחד אחרי שמירון טיילר שליחו האישי של הנשיא, פרנקלין דלנו רוזולט, לוטיקן וג'ימז מקדונלד, דחו את הכיבוד לעמוד בראש משלחת ארצות-הברית. משרד החוץ בושינגטון נאלץ להסתפק בנשיא אוניברסיטת פרינסטון, הרולד דודז, הסנטור הדמוקרטי מאילינוי סקוט לוקס, והיהודי היחידי במשלחת סול בלום, ציר דמוקרטי ממנהטן ויושב-ראש ועדת בית-הנבחרים לענייני חוץ. בלום עתיד היה להיות חבר המשלחת האמריקנית השנוי ביותר במחלוקת מכיוון שסוכנויות ההצלה היהודיות התנגדו להשתתפותו במשלחת. שניים מהמומחים הטכניים שבמשלחת ארצות-הברית, ג' בורדן רימז ורוברט ס' אלגזנדר נודעו בקרב מצדדי ההצלה בהתנגדותם העיקשת לפליטים. החבר המתאים היחידי במשלחת ארצות-הברית היה ג'ורג' בקר שמעמדו כמנהיג בארגון 'אורט' ובסוכנות הטלגרפית היהודית (JTA, Jewish Telegraph Agency) עשאוהו לבקי בגורל יהדות אירופה.

הרכב משלחת ארצות-הברית, אי-שיתופו של יוסף שוורץ, ראש האגף האירופי של ה'ג'וינט', דחיית הצעות ההצלה של יוסף פרוסקאואר, ראש ה'ועד היהודי האמריקני', ושל סטיון ויז, ראש 'הקונגרס היהודי האמריקני' ו'הקונגרס היהודי העולמי', וכן העובדה שמשרד החוץ בושינגטון הגביל את מספר כתבי העיתונות לחמישה, שייצגו את סוכנויות הידיעות העיקריות, שיכנעו גם את מצדדי ההצלה האופטימיים ביותר שוועידת ב' אינה אלא תכסיס להרגעת דעת הקהל המתעוררת.

אפילו מטרה צינית זו לא השיגו באי הוועידה, והם ניסו למצוא תכסיס בטוח שיוכל הן ליצור את האשליה שאכן ננקטים צעדים לפעולה, והן להבטיח שלא ייעשה בפועל דבר כלשהו שאינו נוח. זמן רב הוקדש לרעיון החייאת ה'ועדה הבין-ממשלתית לענייני פליטים', אשר הוקמה בוועידת אויאן ב-1938, במטרה לשאת-ולתת עם ברלין על בעיית הפליטים. ואולם, העלאת ועדה מתה מקברה עוררה בעיות, שכן המשלחות הוציאו מכלל אפשרות משא-ומתן עם המשטר הנאצי. לא היה אף צד אחד המוכן לממן את הוועדה, וכמובן שהסוכנויות היהודיות, שבתחילה מימנו אותה, לא היו מוכנות להגיע לכלל הסכם שלדעתן נועד לסכל את ההצלה ולא לתמוך בה. תקווה רבה יותר נתנה המטרה השנייה – להגביר את זרם הפליטים משטחים כגון ספרד ושווייץ, שבהן נמצא להם מקלט שאינו בטוח, על-ידי הקמת מחנה פליטים בצפון-אפריקה. ואולם, ההצעה היא התמקדה לא במיליונים הנתונים לשלטון

הנאצים, אלא בפליטים שחיייהם אומנם אינם נוחים, אך למיצער אינם נתונים בסכנה. יתר-על-כן, היתה התנגדות רבה מצד משרדי המלחמה והחוץ של בריטניה להקמת מחנה מעין זה באיזור מוסלמי. למעשה אכן הוקם מחנה כזה, ואולם רק כעבור יותר משנה אחרי ועידת ב', כשכבר היה מאוחר מכדי להועיל.

הודעה מוקדמת לעיתונות, בנימה מלאת תקווה, העלימה את האמת כשמסרה שהדיונים בכול הבעיות מתנהלים בגילוי-לב ומתקדמים היטב לפתרונות. למעשה הפגינו שתי המשלחות את חששן שברלין עלולה 'להשליך' את 'עודפי' האדם הללו על בעלות-הברית, ולהשתמש בהם כנשק שמטרתו לפגוע במאמץ בעלות-הברית להשגת ניצחון סופי. הוועידה עמדה בסכנה של דחיית כול ההצעות, ובכך להכשיל את מטרתה, דהיינו, הרגעת דעת הקהל המתעוררת. ג'ורג' בקר בנאומו בוועידה ב-25 באפריל הוא שהצביע על סכנה זו. הוא העיר על כך שלמעשה היתה אפשרות של הובלה ימית, ושבהגבילה את דאגתה לאותם שמצאו מקלט אצל עמים ניטרליים, לא תוכל הוועידה להציג כול הישג של ממש. עליה לנסות ולהציל לכול הפחות 125,000 יהודים במזרח אירופה הצפויים למוות בטוח. בקר תבע במיוחד להציל את אלפי הילדים היהודים, שיוכלו להבטיח את המשך העם היהודי למרות האבידות הגדולות. ואולם גם תביעה זו נדחתה.

הודעה רשמית קצרה ואופטימית, שדיברה על אפשרות של עזרה ל"מספר ניכר של פליטים", ציינה את גמר הוועידה. ואולם, רק ב-10 בדצמבר 1943, שמונה חודשים לאחר תום הוועידה, התפרסם דין-וחשבון סופי של השיקולים והמסקנות. המבוכה שבקר חזה מראש אכן השתררה. העיתונות היהודית באנגלית גינתה למעשה פה-אחד את הוועידה. היו שדיברו עליה כעל דו-פרצופיות אכזרית במיוחד, נוכח רצח המונים, המחאה הציבורית הגיעה לגבהים חדשים. אפילו המחנה הקטן שהוקם בצפון-אפריקה במרס 1944 יכול היה לשכן 630 פליטים בלבד, ומשרד החוץ בווישינגטון הוציא הוראות מפורשות לדאוג לכך שהפליטים שייבחרו יהיו 'תערובת טובה'. השימוש בוועידה להרגיע רגשי ציבור שהתעוררו הוא תופעה חשובה לחוקרים את ההיבט האמריקני של השואה. היא מצביעה על כך שגם כאשר ניתן היה לעורר ציבור רדום בדרך כלל להתעניין בגורל יהדות אירופה, לא סבלו פקידי ממשל מיסורי מצפון רבים בעת שתכננו תכסיסים כדי להשקיט רגשות אלו. שתי הממשלות, של בריטניה ושל ארצות-הברית, היו מוכנות לעשות מאמצים בלתי רגילים כדי להימנע מלעשות את הדבר שהיה צריך לעשותו. דבר זה נותן להיסטוריון מפתח לאווירה ולכוונות בסוגיית הצלת היהודים.